

Kuruluş Gelişim ve Değişim Süreçleriyle Talas Amerikan Koleji

M. Emin Elmacı¹ & Burcu İyigör²

Özet: Hıristiyanlığı dünyaya yayma amacıyla 27 Haziran 1810 tarihinde Boston’da kurulmuş en kıdemli ve etkili Protestan misyoner örgütü olan Amerikan Board Teşkilatı, ilk olarak 1820 yılında Osmanlı Devleti topraklarına ulaşmış ve adeta bir örümcek ağı gibi teşkilatlanmıştır. İşte Amerikan Misyonu’nun Türkiye’de kurulup teşkilatlanmasında en önemli ağ merkezlerinden biri Kayseri-Talas İstasyonu olup burada Amerikan Board misyonerlerince eğitim faaliyetleri sürdürülmüştür.

Kısaca bu çalışmada Amerikan Misyonu’nun Kayseri-Talas’taki eğitim faaliyetleri kapsamında kuruluşundan kapanışına dek Talas Amerikan Koleji ve faaliyetleri aktarılmakta ve bu çalışmanın Türk Eğitim Tarihi’ne katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmamızın büyük bölümü ABCFM raporlarına dayanmış ve yapılmış çalışmalarla da desteklenmiştir. Makale sonucunda Osmanlı eğitim sistemine kendi amaçları doğrultusunda giren ABCFM’nin teşkilatlanma sürecini tamamladıktan sonra Kayseri-Talas istasyonunda eğitim kuruluşları açarak çalışmalarını “kurumsal” düzeye taşıdığı görülmüştür. I.Dünya Savaşı sırasında Talas Amerikan Koleji’nin faaliyetleri sekteye uğramıştır; Kurtuluş Savaşı’nın zaferle neticelenmesi ve sonrasında Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle oluşturulan laik ve milli bir devlet yapısı gereğince bu yabancı okulların “merkezi” eğitim yapısına bağlı kalması sağlanmıştır

Anahtar Kelimeler: Board, Misyonerlik, Kayseri, Eğitim

DOI: 10.29329/mjer.2018.138.10

Talas American College With Organization, Development And Change Processes

Abstract: The American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM), which was the oldest and the most effective missionary organization founded to spread Christianity to the world on June 27, 1810 in Boston, firstly reached the Ottoman Empire in 1820 and organized like a spider web. Here, Kayseri-Talas station was one of the most important network centers in American Mission’s establishing and organizing in Turkey; and educational activities were carried on by the American Board missionaries.

In short, in this study from the opening to the closing of Talas American College and its activities are conveyed in terms of American Mission’s educational activities in Kayseri-Talas station, and this study is aimed to contribute to the History of Turkish Education.

Keywords: Board, Missionary, Kayseri, Education

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri İnkılap Tarihi Enstitüsü, emin.elmaci@deu.edu.tr

² Uzm. Öğretmen, Sevgi Ferit Akın Ortaokulu, Buca

GİRİŞ

Misyonerlik, ilk etapta Hıristiyanlığı yayma amacıyla başlamış; fakat Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak dini amacının dışında “*emperyalizmin öncülüğünü*” (Haydaroğlu, 1990;s.193) üstlenmiştir. ABD, dış politikada izlediği Monroe Doktrini'ne bağlı kalarak sömürgecilik faaliyetlerine devam edebilmek için misyonerlik faaliyetlerini araç olarak kullanmıştır. (Akgün, 1988; s.3). ABD'deki Protestan misyoner örgütlerinin en kıdemlisi olan “*American Board of Commissioners For Foreign Missions*” adlı teşkilat 27 Haziran 1810 tarihinde Boston'da kurulmuştur. (Stone,.2011; s.48, Kocabaşoğlu, 1989; s.16).

Osmanlı Devleti topraklarına gelen ilk misyonerler Katolik Cizvitler (Sezer, 1999;s. 183) olmasına rağmen misyonerlik faaliyetlerinin en parlak dönemi, devletin siyasi gücünü kaybetmeye ve gerilemeye başladığı 19. Yüzyılda, Protestan misyonerlerin ülkeye gelişiyle yaşanmıştır. (Eddy, 1913; s.57) Böylece misyonerlerin bağlı olduğu Amerikan Board Teşkilatı'nın³ göndermiş olduğu misyonerler aracılığıyla Amerikalıların Osmanlı toprakları üzerindeki faaliyetleri başlamıştır. (Öztürk, 2007; s. 69)

Aslında daha misyonerlerin Anadolu'ya gönderilmesi öncesinde Amerikan Board Teşkilatı, 1819 yılında yaptığı toplantıda Osmanlı Devleti'nde misyon istasyonlarının kurulmasına karar vermiş ve sonrasında çalışmalarına başlamıştır. (Öksüz, 2010; s.150). İlk etapta misyonerler, saha çalışmalarına ağırlık vermiş ve bu araştırmalar sayesinde hazırlanan raporların Board merkezine iletilmesi neticesinde teşkilat yapısı şekillendirilmiştir. Bu bağlamda 1835 yılında ABCFM tarafından Osmanlı toprakları; *Suriye-Filistin Misyonu, İstanbul Misyonu ve Küçük Asya Misyonu* olmak üzere üç misyon bölgesine ayrılmıştır. 1839 yılında ise İstanbul Misyonu ve Küçük Asya Misyonu birleştirilerek *Türkiye Misyonu* olarak adlandırılmıştır. Teşkilatın Ermeniler arasında misyonerlik faaliyetlerine ağırlık vermesinin ardından 1849 yılında misyonun ismi *Ermeni Misyonu* olarak değiştirilmiştir. (Demir, 2014; s.14). 1857 yılında ise bu misyon Kuzey Ermeni Misyonu ve Güney Ermeni Misyonu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. (Strong, 1910; s.200).

Teşkilat yapısı bağlamında bu değişiklikler yaşanırken Osmanlı-ABD arasında özellikle misyonerlik faaliyetlerinin seyrini etkileyecek önemli diplomatik ve ticari gelişmeler yaşanmıştır. Nitekim 7 Mayıs 1830 tarihinde “*Osmanlı-Amerikan Seyr-i Sefain ve Ticaret Antlaşması*” imzalanmıştır. (Güler, 2005; s.233) Bu antlaşma ile ABD'ye “*en ziyade müsaadeye mahzar millet*” (the most favored nation) statüsü verilmiş ve ticari imtiyazlar sağlanmıştır. İki devlet arasındaki ilişkiler açısından adeta bir dönüm noktası sayılan bu anlaşmanın 3. maddesine göre; Amerikalı tüccarlar Türkiye'de simsar bulundurabileceklerdir. 4. maddesine göre; Amerikan vatandaşlığına

---

³ ABCFM, American Board of Commissioners for Foreign Mission. (BOARD)

geçen bir Ermeni, Türkiye'ye döndüğünde Osmanlı kanunlarından muaf olmakta; Amerika'nın himayesinde korunmuş konumda bulunmaktadır. Bu iki madde Amerikan-Ermeni ilişkilerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra ABD, Osmanlı topraklarında konsolosluklar açarak siyasi ve ekonomik açıdan yasal yollarla yarar sağlamıştır. (Selvi ve Demirkol, 2012; s.331). 1 Temmuz 1846 tarihinde ilk Protestan kilisesi İstanbul'da açılmıştır. (Dwight, 1854; s.265). 15 Kasım 1847 tarihinde Protestanlar ayrı bir dini cemaat olarak Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiş ve resmen tanınmıştır. (Dwight, 1854; s.291). 1857 yılında ise ABD Başkanının temsilcisinin isteği üzerine Müslümanlıktan Hıristiyanlığa geçenlerin ölüm cezasına çarptırılması kaldırılmıştır.

Tüm bu gelişmeler misyonerlerin Osmanlı topraklarında faaliyet göstermesini kolaylaştırmıştır. (Çabuk, 2008; s.45). Ayrıca Amerikalı misyonerler, Osmanlı Devleti'nin gerilemeyi durdurmak için yaptığı yeniliklerden özellikle 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanı'nın getirdiği hürriyetlerden yararlanmışlardır. (Sezer, 1999; s.173)

1860 yılında Harput'ta yapılan ABCFM'nin yıllık toplantısında alınan kararlar neticesinde Anadolu'da yürütülmekte olan çalışmalar bu çerçevede üç misyon bölgesine ayrılmıştır: (Asiatic Turkey 1908; s.17) Harput (Elazığ), Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır ve Mardin'in yer aldığı "*Doğu Türkiye Misyonu*"; İstanbul, İzmir, Bursa, İzmit, Kayseri (Talas), Manisa, Trabzon, Ordu, Merzifon ve Sivas'ın yer aldığı "*Batı Türkiye Misyonu*"; Antep, Urfa, Maraş, Halep, Adana ve Tarsus'un yer aldığı "*Merkezi Türkiye Misyonu*".

1871 yılında ise Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarına yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere "*Avrupa Türkiyesi Misyonu*" kurulmuştur (Kocabaşoğlu, 1989; s.124). Misyonun yayın merkezi İstanbul olarak belirlenmiş; fakat misyon öncelikle Türklere değil Bulgarlara yönelik çalışmalar içerisinde bulunmuştur. (Bartlett, 1889; s.27). Hatta bu misyonun ismi "*Mission To The Bulgarians*" olarak da geçmektedir. (The Gospel In All Lands, 1881; s.264). Böylece ABCFM'nin teşkilat yapısı dört misyon çerçevesinde yeniden düzenlenerek misyonerlik faaliyetleri sürdürülmüştür. Teşkilat yapısı içerisinde bu misyonlara bağlı "*istasyonlar*" ve istasyonlara da bağlı "*dış (uç) istasyonlar*" oluşturulmuştur. (Kayseri Ansiklopedisi; s.117)

ABCFM teşkilat yapısı içerisinde öncelikle "*misyonlar*"; bu misyonlara bağlı "*istasyonlar*" ve istasyonlara da bağlı "*dış (uç) istasyonlar*" oluşturulmuştu. Türkiye'de ABCFM'nin kurduğu Batı Türkiye Misyonu'na bağlı kalıcı bir istasyon olarak Haziran 1854'te de Kayseri istasyonu kurulmuştu. (The Missionary Herald, 1903; s.351)

1868 yılında bu istasyona bağlı bir dış istasyon olarak da Talas istasyonu kurulmuştu. (Fensham-Lyman-Humphrey, 1908; s.50), Başka bir kaynakta ise; Talas istasyonunun kuruluş tarihi 1866 olarak verilmiştir. (Demir, 2008; s.23). Zamanla Talas'ta sürdürülen misyonerlik çalışmalarının

öneminin artması üzerine Talas istasyonu merkez istasyon haline getirilmişti. (Kayseri Ansiklopedisi, s.120)

Ülke topraklarını böyle sistematik bir teşkilatlanma ile adeta “örümcek ağı” gibi saran Amerikan Board, ülkenin en ücra yerlerine kadar hizmet götürüp yöre halkına nüfuz ederek neticede ABD’nin kültür, ticari ve siyasi gücünü temsil edecek “seçkinler öbeğini” oluşturarak nihai hedeflerine başarıyla ulaşmayı amaçlamıştır. (Ortaylı, 1979; s.273). Bu seçkinler kitesinin Amerikan kültürüne yakın bir zihniyetle eğitilip yetiştirilmesiyle de gelecekte ülkenin “yönetim kadrosunu”- “Hıristiyan liderlerini” oluşturulması hedeflenmiştir. (The 109th Annual Report 1918-1919; s.28). Böylelikle bu anlamdaki Türkiye’de misyonerlik faaliyetleri, eğitim alanında yoğunlaşmaya başlamıştı. Dolayısıyla ABCFM tarafından Kayseri-Talas istasyonunda yürütülen eğitim faaliyetleri kapsamında, bölgede açılan Talas Amerikan Koleji de eğitim faaliyetleri açısından önemli yer tutacaktır.

1-Amerikan Misyonu’nun Kayseri-Talas’taki Faaliyetleri

Kayseri-Talas istasyonunda Amerikan Board misyonerleri tarafından ilk olarak dini alanda başlatılan misyonerlik çalışmaları, dini öğretileri ve İncil’i öğretmek amacıyla eğitim alanına kaydırılmıştır. (Demir, 2008; s.19) Pazar Okulları ve ilkokullar ise bu eğitim çalışmalarının temelini oluşturmuştur. (Demir, 2012; s.1407), ABCFM arşiv belgelerine göre ilk Pazar Okulu 1861’de Kayseri’de (PABCFM, 582/9); 1870’de ise Talas’ta açılmıştır. (PABCFM, 582/75). Daha sonra Kayseri’de Bayan Sarah A. Closson tarafından bir kız okulu ve Bayan Burrage tarafından da bir anaokulu açılmıştır. (Fensham-Lyman-Humphrey, 1908; s.50). Talas’ta ise ilk Amerikan Kız Okulu 1871 yılında Bayan Closson ve Bayan Ardele Griswold’ün öncülüğünde faaliyete girmiştir. (PABCFM, 628/133). 1872 yılında ise yine Talas’ta Bayan Bartlett tarafından bir kız okulu daha açılmıştır. (Farnsworth, 1892; s.140). 1882 yılında ise, Bay James Fowle tarafından Talas’ta bir erkek okulu açılmıştır. (Özmerdivenli, 1996; s.9).

İlkokul düzeyinde eğitim veren bu kurumlar, daha sonra rüştiye ve idadi düzeyinde geliştirilmiştir. Nitekim 1883 yılında Kayseri’de Erciyes Erkek Protestan Lisesi kurulmuştur. (Demir, 2012; s.1407). 1889 yılında Yukarı Talas’ta *Paşa’nın Konağı* adıyla anılan binada da kız okulu açılmıştır. (Özsoy, 1991; s.48). Yine aynı yıl Aşağı Talas’ta da Bay Henry K. Wingate’nin öncülüğünde orta dereceli bir eğitim kurumu olarak Talas Amerikan Erkek Okulu kurulmuştur. (Putney ve Burlin, 2012; s.60). Kısa süre içerisinde Kayseri’deki anaokulu ile Talas’taki Amerikan

Erkek ve Kız Okulları istasyon içerisinde eğitim açısından ön plana çıkmış ve ABCFM'nin diğer okullarla olan ilişkileri zayıflamıştır.⁴ (Demir, 2012; s.1409)

2-Talas Amerikan Kız Okulu'nun Kuruluşu, Gelişim ve Değişim Süreci

Talas Amerikan Kız Okulu, Bayan Sarah A. Closson ve Bayan Ardele Griswold'ün öncülüğünde 1871 yılında kurulmuştur. (PABCFM, 628/133). 1873 yılında da yatılı bölümü açılmıştır. (The Missionary Herald, 1903). Talas'ta açılan ilk Amerikan okulu olma özelliği taşıyan bu okul, Talas'ın Türaboğlu adındaki Hıristiyan mahallesinde iptidai, rüştiye ve yarı idadi derecesinde, 7 yıllık eğitim süreli olarak kızlara yatılı ve gündüzlü eğitim vermek amacıyla Ferman-ı Âli alınmadan yani ruhsatsız açılmıştı.(Demir, 2012; s. 1409)

İlk etapta bölge halkının fakirliği, kızların erken evlendirilmesi geleneği, eski kiliselerin karşıt duruşu gibi sorunlarla karşılaşıldığından bu misyoner okuluna karşı bölgede büyük bir muhalefet oluşmuş ve kızların tüm eğitim masrafları -yatılı kalma, giysi ve kitap vb.- misyonerlerce karşılanmasına rağmen okula çok az kız öğrenci kaydolmuştur. (PABCFM, 628/133). Okulda ilk başlarda el sanatları ağırlıklı bir eğitim verilmiştir. (Kocabaşoğlu, 1989; s.159). Ayrıca öğrencilere saç tarama ve yüz yıkama gibi basit el becerileri ve alışkanlıkları kazandırılmaya çalışılmıştır. (Fensham-Lyman-Humphrey, 1908; s.50). Zamanla yerli halkın bölgedeki Amerikan kız okullarına karşı bakışı tamamıyla değişmiş ve bu okullar halkın gözünde iyi eğitim veren kurumlar haline gelmiştir. (PABCFM, 589/49).

Talas Amerikan Kız Okulu, kurulduğu ilk yıldan itibaren değişen adları ve geçirdiği değişimlerle birlikte değişik kesimlere verdiği eğitimlerle Kayseri eğitim tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Nitekim kuruluş sonrası süreçte okul, hızla gelişme kaydetmiş ve bu gelişmelere paralel olarak okulun fiziki şartlarının -yerinin değiştirilmesi, ilave ve tadilatların yapılması vb.- düzenlenmesi ve iyileştirilmesine çalışılmıştır. İlk olarak Aşağı Talas Bölgesi'nde açılan bu okul, beklentileri karşılamadığından 1874 yılı başında mesken kirasının daha ucuz olduğu yine aynı bölgede bulunan başka bir mahalleye taşınmıştır. (PABCFM, 589/9). Zamanla okulun gelişmesi ve mevcut binanın ihtiyacı karşılayamaması üzerine 1889 yılında Yukarı Talas Bölgesi'nde yer alan ve 1874 yılında inşa edilmiş olan iki katlı bir taş bina, başta "*WBM'nin, cömert arkadaşlarının*"⁵ (Kılıç, 2009).ve Ermeni cemaatinin mali desteğiyle gerçek değerinin (£3.000) yaklaşık yarı fiyatına (£1.650) satın alınmıştır. (The New York Times, 24 Kasım 1889) "*Paşa'nın Konağı*" ya da "*Arslanlı Konak*" olarak adlandırılan (Taşkent, 1952; s.4). bu meskene Eylül 1889'da geçilmiştir. (Farnsworth, 1892;

⁴ Talas'ın bölgeye hakim ve yüksek bir konumda bulunması, aynı zamanda buradaki geniş misyon yerleşkesinin merkeze uzak kurulması ve özellikle yatılı eğitime ağırlık verilmesi ile misyonerlik faaliyetlerinin etkisi artırılmaya çalışılmıştır.

⁵ WBM, Women Board of Mission

s.56). Tadilat çalışmalarının ardından 23 Eylül 1889 tarihinde de okul eğitim vermeye başlamıştır. (PABCFM, 606/221). 1892 yılında ise okul binasına üçüncü bir kat daha ilave edilmiştir. (PABCFM, 606/325).

II. Abdülhamid, 30 Aralık 1891’de ruhsatsız olarak açılmış gayrimüslim ve yabancı okulların ruhsat almaları için emir vermiştir. Ancak kuruluşundan itibaren ruhsatsız olarak faaliyet veren Talas Amerikan Kız Okulu bu fermanı ilk anda yerine getirmemesine rağmen bu ferdandan on yıl; kuruluşundan otuz yıl sonra 22 Aralık 1901 tarihinde Vali Tevfik Paşa zamanında okula ruhsat verilmiştir. (Demir, 2012; s.1408).

Okul bu ilk yıllarında sağlık sorunlarıyla uğraşmasına rağmen daha sonraki yıllarda durum daha da iyiye gitmiştir. 1894 yılı Haziran ayında okul, kolera salgını sebebiyle dağıtılmış (PABCFM, 606/523) iken 1906-1907 döneminde Kayseri’de vuku bulan çiçek salgınına karşın okuldaki tüm kızlar aşılanmış ve bu sayede okulun genel sağlık durumu iyileştirilmeye çalışılmıştır. (PABCFM, 618/114). Bu dönemde sadece bir öğrenci kızıl hastalığına yakalanmıştır; fakat hemen karantinaya alınarak hastalığın diğerlerine yayılması önlenmiştir. 1909-1910 döneminde ise bölgedeki diğer yerlerde herkes hastalıktan kırılrken okuldakilerin sağlık durumu oldukça iyiydi. (PABCFM, 628/133).

Talas Amerikan Kız Okulu’nun bir bölümünün hastane olarak kullanılması neticesinde okul binalarının yetersiz kalması sebebiyle okul müdürü Bay Wingate, yeni bina inşa edilmesi ve ruhsat alınması için 1911 yılında Amerikan Elçiliği’ne başvuruda bulunmuştur. (Özsoy, 1995; s.71). Devlete yapılan başvuru sonrası Sadaret’te alınan karar gereği, Eğitim, Bayındırlık ve Maliye dairesinin üst düzey yetkililerinin katıldığı bir komisyon tarafından yeni binanın, planda gösterildiği şekilde inşa edilmesinde bir sakınca olmadığı kararlaştırılmış ve 29 Mart 1911 tarihinde Sadaret Dairesince hazırlanan kararname gereğince okula ruhsat verilmişti. (Özsoy, 1995; s.72).

Bu karar sonrası Mayıs 1911’de yeni binanın inşasına başlanmış; Haziran ayında ise binanın temeli atılmıştır. ((PABCFM, 628/163). Üç katlı bu taş bina \$7.000’a inşa edilmiş ve yerleşke alanının genişletilmesi için de yeni bir yer alınmıştır. ((PABCFM, 628/163) Yeni bina, 1912 yılı Eylül ayında tam olarak bitmemesine rağmen faaliyete açılmış; Kasım ayında ise tahsisatı gerçekleşmiştir. ((PABCFM, 628/188).

2.1.Talas Amerikan Kız Okulu’nun Eğitim Sistemi

Talas Amerikan Kız Okulu, ilk yıllarda mevcut sisteme göre düzenlenmiş olup 4 yıllık eğitim vermiştir. (PABCFM, 589/49). Zira ilk başlarda okula okuma-yazma bilmeyen öğrenciler de kabul edilmiş ve bu öğrencilere ilkokul düzeyinde eğitim verilmiştir. (PABCFM, 588/341). Okulun gelişimine paralel olarak öğrencilere her seviyede -ilkokul, ortaokul, lise- eğitim verilmiştir.

1880 yılına dek okulda hiçbir kurs çalışması düzenlenememiş olup aritmetik, cebir, taslak harita, psikoloji, Ermenice gramer ve çeviri, Rumca gramer, Osmanlıca Ahit, Osmanlıca yazma, Osmanlıca grameri ve yazı dersi, Eski Ahit (Ahd-i Atik) tarihi ve Hz. İsa'nın hayatı gibi dersler okutulmuştur. (PABCFM, Reel 588/340). Görüldüğü gibi okulda din ve dilbilgisi derslerine ağırlık verilmiştir. Halkın yazı dili Osmanlıca olduğu için Osmanlıca derslerine yoğunluk verirlerken, konuşma dili Türkçe olduğu için de ortak eğitim dili Türkçe olarak belirlenmiştir. (PABCFM, 589/22). Ayrıca öğrenciler İngilizceyi daha kolay öğrensinler diye İngilizceden önce Türkçe dilbilgisi kaideleri öğretilmiş; Türkçe öğretiminde de Latin alfabesi kullanılmıştır. (Özsoy, 1995; s.49). Ancak temel düzeyde Türkçe kavratıldıktan sonra öğrencilere kendi milletlerine göre ayrı bir dil eğitimi verilmiştir.⁶ (PABCFM, 589/22). Okulda neredeyse eşit sayılarda öğrenim gören Ermeni ve Rum öğrencilere başta Rumca ve Ermenice dilleri de öğretilmiştir. Ermenice derslerinde her geçen yıl ilerleme görülürken, Türkçe derslerinde azalma olmuştur. Onun yerine alt sınıflara Rum ve Ermeni Türkçesinin (Arap harfli Rumca ve Ermenice yazı) yazımının öğretilmesi için dil alıştırma ve kompozisyon dersleri getirilmiştir. (PABCFM, 618/93). 1894 yılına dek okulun eğitim dili Türkçe iken bu yıldan itibaren - yeni başlayan sınıflarda zorunlu; eğitime önceden başlamış olan sınıflarda seçmeli olarak - dersler İngilizce olarak anlatılmaya başlanmıştır. (PABCFM, 618/74). Müzik bölümünde ise öğrencilere müzik aleti veya piyano başında uygulamalı eğitim verilmiştir. Dikiş-nakış, terzilik, hitabet ve kültür-fizik derslerinde de eğitimler sürdürülmüştür. (PABCFM, 618/93).

1900'lü yılların başından itibaren okuldaki eğitim çalışmalarında hem nicelik hem de nitelik açısından aşama aşama ilerleme kaydedilmiştir. (PABCFM, 618/113). Okula kayıt-kabul şartları değişmiştir. Okul müfredat programına matematik ve fen bilimleri alanında bazı yeni dersler eklenmiş; sayısal alana daha çok ağırlık verilmeye başlanmıştır. (PABCFM, 618/114). 1905-1906 döneminde ders materyali olarak pek çok İngilizce ders kitabı kullanılmaya başlanmıştır. İngilizce, aritmetik ve coğrafya eğitiminde ilerleme kaydedilmiştir. Ayrıca botanik, fizyoloji, cebir gibi dersler verilmeye başlanmıştır. Son sınıf öğrencilerine ise teorik ve uygulamalı olarak temel psikoloji ve pedagoji eğitimi verilmiştir. (PABCFM, 618/93). Okuldaki başarı, alt sınıflardaki eğitimin ve İngilizce çalışmalarının güçlendirilmesiyle elde edilmiştir. Böylece lise eğitimine daha fazla ağırlık verilebilmiştir. Lise eğitimi, anaokulundan sonra 11 yıllık bir süreci kapsamaktadır. (PABCFM, 618/188).

Öğretim süresi ilkokuldan sonra yedi yıl olan Talas Amerikan Kız Koleji azınlık ve misyoner okulları için öğretmen yetiştirmiştir. (PABCFM, 596/681). Burada eğitim alanlar Ermeni ve Protestan topluluklar üzerinde güven ve etki uyandıran önemli pozisyonlarda yer almışlardır. (Farnsworth, 1892;

---

⁶ Bu durum, ileride toplum içerisinde her milletin kendi dilini kullanmak isteyeceği ve dolayısıyla "dil" ve "ırk" temelinde bir ayrıştırmaya yol açacak bir sürecin fitilini ateşleyecektir.

s.140). Okulu en iyi dereceyle bitiren öğrencilerin bazıları, yüksek eğitim almak için İstanbul ve Merzifon'a gönderilmiş; anaokulu öğretmen olmak isteyen kız öğrenciler ise öncelikle İzmir'deki (Mesleki) Eğitim Sınıfı'na katılmışlardır. (PABCFM, 596/681). Mezunların birkaçı Talas Amerikan Hastanesi'nde, bir kısmı ise Zincidere'deki Kızılay hastanesinde hemşire olarak çalışmıştır. (Stone, 1984; s.91). Okulda hem öğretmenlik mesleki eğitimi⁷ hem de yetişkin eğitimi verilmiştir. (PABCFM, 589/27). Stajyer öğretmenlik uygulamasıyla hem küçük yaşta öğrencilerin gerekli bilgi ve deneyimi elde etmeleri sağlanmış hem de civar köylerin öğretmen ihtiyaçları karşılanmıştır. (PABCFM, 588/340). Yine pek çok kadına İncil okuma öğretilmiş; İncil sınıfları açılmış; dua toplantıları ve ev ziyaretleri düzenlenmiştir. (The 88th Annual Report, 1897) Ayrıca okulda istasyon, yazma yazı, kendi kendini yöneten, hazır ve istekli olma, ilkyardım, rahmet, doğa bilimi ve hikaye anlatma sanatı gibi kulüpler oluşturularak eğitsel, dini ve sosyal faaliyetler yürütülmüştür. (PABCFM, 589/9).

1871-1915 yılları arasında Talas Amerikan Kız Okulu'nda gündüzlü ve yatılı olarak eğitim alan öğrenci sayıları şöyledir: (PABCFM, 606/22).

Tablo 1. 1871-1915 yılları arasında Talas Amerikan Kız Okulu öğrenci sayıları

Eğitim-Öğretim yılı	Gündüzlü Öğrenci Sayısı	Yatılı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Eğitim-Öğretim yılı	Gündüzlü Öğrenci Sayısı	Yatılı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
1871-1872	-	2	-	1893-1894	38	59	97
1872-1873	-	-	-	1894-1895	0	50	50
1873-1874	-	-	20	1895-1896	-	-	60
1874-1875	-	-	9	1896-1897	-	-	55
1875-1876	-	-	15	1897-1898	-	-	60
1876-1877	-	-	24	1898-1899	-	-	48
1877-1878	-	-	40	1899-1900	12	39	51 ⁸
1878-1879	-	-	45	1900-1901	22	49	71
1879-1880	-	-	46	1903-1904	30	47	73
1880-1881	-	-	48	1904-1905	26	69	95 ⁹
1881-1882	-	-	40	1905-1906	26	67	93
1882-1883	-	-	58	1906-1907	26	47	73
1883-1884	-	-	69	1907-1908	31	51	82 ¹⁰
1884-1885	-	-	55	1908-1909	41	61	102

⁷ Öğrencilere "öğretim ilke ve yöntemleri" alanında -genellikle ilk ve son sınıflarda- iki yıllık bir eğitim verilmektedir.

⁸ Yalnızca birinci döneme ait verilerdir. İkinci dönemde öğrenci sayısı 77'ye çıkmıştır.

⁹ Rum öğrencilerin Ermenilere oranı 1/6'dır.

¹⁰ Okulun lise bölümündeki öğrencilerin 39'u Protestan Ermeni, 12'si Protestan Rum, 18'i Gregoryan Ermeni, 1'i Ortodoks Rum'dur. Ortaokulda okuyanların tamamı Ermeni iken ilkokuldakilerin 27'si Ermeni, 8'i Müslüman'dır.

1885-1886	-	-	37	1909-1910	68	63	131 ¹¹
1886-1887	-	-	28	1910-1911	-	-	115
1887-1888	-	-	50	1911-1912	83	64	147 ¹²
1889-1890	17	54	71 ¹³	1912-1913	71	84	155
1890-1891	21	59	80	1913-1914	-	-	162 ¹⁴
1891-1892	20	69	89	1914-1915	-	-	175
1892-1893	21	69	90				

Talas Amerikan Kız Okulu kimi zaman ikinci dönem okula kayıt almış; kimi zamanda dönem içerisinde bazı öğrenciler birtakım sebeplerle (evlilik, ailevi, maddi vs) okuldan ayrılmıştır. Bu sebeple incelediğimiz kaynaklarda ve raporlarda Tablo 1’de belirtilen yıllar içerisinde okulda eğitim alan öğrenci sayıları farklılık göstermektedir. Herhangi bir sayısal veri tespit edemediğimiz dönemlere ait ilgili bölümler boş (-) bırakılmıştır.

2.2.Talas Amerikan Kız Okulu’nun Kapanışı

Hıristiyanlığı yayma amacıyla misyoner kurumlar tarafından açılmış olan eğitim kurumları, devlete karşı ayaklanan azınlıkların çoğunun yetiştirilmesinde rol oynamıştır. 1914 yılında kapitülasyonların kaldırılması ve sonrasında Amerika’nın savaşa girmesiyle de Anadolu’daki Amerikan okullarının birçoğu kapanmıştır. (Elmacı, 2013; s.183). İşte bu okullardan birisi de 1915 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiş olan Talas Amerikan Kız Okulu’dur. Bu okul, I. Dünya Savaşı’ndan sonra bir daha eğitim-öğretime açılmamış ve okulda görev yapan öğretmenlerin hepsi memleketlerine dönmüştür. Okul binaları 1916 yılında askeri hastane; savaş sonrasında ise yetimhane olarak kullanılmıştır. 1930 yılında ABCFM’ye iade edilmiş olan bu binalar, 1967 yılına kadar Talas Amerikan Hastanesi ve Talas Amerikan Erkek Okulu’nun ek binaları olarak kullanılmıştır. (Özsoy, 1995; s.74).

3.Talas Amerikan Erkek Okulu’nun Kuruluşu, Gelişim ve Değişim Süreci

Talas Amerikan Erkek Okulu, Bay Henry K. Wingate’nin öncülüğünde 1889 yılında orta dereceli bir eğitim kurumu olarak Aşağı Talas’ta kurulmuştur. (Putney ve Burlin, 2012; s.60). Aslında bu okul ilk kez 1882 yılında ilk mektep düzeyinde Bay James Fowle tarafından açılmıştır. Daha sonradan Bay Wingate’nin başvurusu neticesinde 1889’da idadi dereceli bir okul olarak teşkil edilmiş

¹¹ Bu öğrencilerin 113’ü Ermeni; 17’si Rum; 1’i Amerikalıdır. Mezhep bakımından incelediğimizde ise 42’si Gregoryen; 2’si Ortodoks (Rum) ve 87’si Protestan’dır.

¹² Bu öğrencilerin 70’i lise ve hazırlık sınıfında; 25’i ortaokulda; 43’ü ilkokuldadır.

¹³ Bu öğrencilerin 17’si Rum, 34’ü Ermeni’dir.

¹⁴ Bu öğrencilerin 32’si lise; 72’si hazırlık sınıfı; 29’u ortaokul; 29’u ilkokul kısmında okumuştur. 52’si Gregoryen; 108’i Protestan ve 2’si Ortodoks’tur. Okulda yalnızca 1 öğrenci Amerikalı iken 151’i Rum ve büyük çoğunluğu, 146’sı Ermeni’dir.

ve 1889 yılı okulun esas kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.¹⁵ (Özmerdivenli, 1996; s.9). Ancak bazı kaynaklarda okulun kuruluş tarihi olarak Bay Wingate'in Merzifon'dan Talas'a tayin edildiği 1893 yılı baz alınmıştır. (Ertuğrul, 2010; s.168.; Stone, 1984; s.91). Kuruluşu sırasında Ferman-ı Âli alınmadan yani ruhsatsız açılan okula 22 Aralık 1901 tarihinde Osmanlı Hükümeti tarafından gerekli resmi izin verilmiştir. (Demir, 2008; s.165)

İlk ve orta dereceli eğitim-öğretim kurumu olan okulun orta dereceli kısmında 1902-1903 döneminde 7 yıllık eğitim verilmiştir. (PABCFM, 618/46). 1903-1904 döneminde 7. sınıf ders programında bir değişikliğe gidilerek ders sayısı artırılmış ve bir üst öğrenime devam edecek öğrencilere yönelik seçmeli ders uygulaması getirilmiştir. (PABCFM, 618/48). İlkokulu bitiren öğrencilere ise 7 yıllık bir eğitimin sonrasında "*Talas Akademi Diploması*" verilmiştir. (Taşkent, 1952; s.4). 1910-1911 ve 1911-1912 dönemlerinde ise okulun ortaokul bölümünde 4 yıl, lise kısmında ise 5 yıl olmak üzere toplam 9 yıl eğitim verilmiştir. (PABCFM, 628/145). Bu okul, özellikle eğitim ve dil alanındaki başarısı ile bölgenin en önemli eğitim merkezi olmuştur. Okulda farklı dillere sahip öğrenciler okuduğundan onlara İngilizcenin dışında 4 dil (Ermenice, Rumca, Türkçe ve Fransızca) daha öğretilmiştir. (PABCFM, 628/192).

1900'lü yıllardan itibaren okulda dini ve sosyal faaliyetler yoğun olarak yürütülmüş (PABCFM, 618/10). olup okulun ünü gittikçe yayılmış ve okula daha geniş bir çevreden öğrenci gelmiştir. (PABCFM, 628/166). Yaşanan öğrenci artışı neticesinde okuldaki yatakhane, toplantı salonu, derslikler ve etüt salonları ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmıştır. (PABCFM, 628/144). Bu durum yeni bir ek bina ihtiyacını doğurmuştur. (PABCFM, 618/44). 1902-1903 döneminde okul binasının arka tarafında yer alan karanlık bir sınıf bile "*okul müzesi*" olarak kullanılmıştır. (PABCFM, 618/42). 1904-1905 döneminde Aşağı Talas'ta yer alan bir bina üç yıllığına kiralanmıştır. (PABCFM, 618/75). 1906'da ise Yukarı Talas'ta "*Eski Bina*" olarak adlandırılan Wingate Hall'un yeri satın alınıp yerli malzemelerle inşaata başlanmış (Taşkent, 1952; s.4). ve 2 Ekim 1907 tarihinde bu yeni binada eğitim-öğretime geçilmiştir. (PABCFM, 618/126).

Öte yandan kuruluşundan itibaren yıllarca ruhsatsız olarak faaliyetlerine devam etmiş olan okulun "*tescil*" meselesi 1907 yılında çözümlenebilmiştir. (Sevinç, 2002; s.209). Amerikan Hükümeti, elçilik aracılığıyla Türkiye'deki 400 kurumundan 10 tanesinin tescilini istemiştir. Aksi takdirde hükümetinin diplomatik ilişkileri keseceğini ifade etmiştir. Sadaret tezkeresinde belirtilen bu 10 kuruluştan birisi de Talas Amerikan Erkek Okulu'dur. (Hopkins-Moore-Halidi-Ferruh, 2006; s.383). Paralı eğitim veren bu kurumda, 1906-1907 döneminde mali sebeplerden Rum bölümündeki eğitim-öğretim faaliyetleri durdurulmuştur. (PABCFM, 618/116). 1907-1908 döneminde yeni binaya geçilmiş ve okula Yunanistan'dan yeni bir öğretmenin gelmesiyle Rum bölümü de yeniden hizmet

¹⁵ Yine okulun ambleminde de kuruluş yılı olarak 1889 geçmektedir.

vermeye başlamıştır. (PABCFM, 618/127). Ayrıca 1910-1911 döneminde tüm bölge tifo salgınından kırılıp geçerken okulda tek bir ciddi vaka bile görülmemiş; okula yıl boyunca yalnızca üç kez doktor çağırılmıştır. (PABCFM, 628/145).

Talas Amerikan Erkek Okulu'nun Osmanlı Devleti tarafından "idadi" düzeyde eğitim veren bir kurum olarak tanınmasıyla 1911-1912 döneminde, okuldaki iki lise öğrencisi askerlik görevinden de muaf tutulmuştur. (The Orient, 15 Mayıs 1912). I. Dünya Savaşı öncesinde bu okul kız ve erkek öğrencilerin okuduğu normal bir okul iken savaş sırasında, öğretmen ve öğrencilerin dağılmasıyla eğitim faaliyetleri son bulmuş ve okul binası bir Türk Hastanesi olarak kullanılmıştır. (American School For Boys) 1919-1923 yılları arasında ise bu bina yetimhane olarak kullanılmıştır. (Özmerdivenli, 1996; s.9). Savaştan sonra okullar ve yetimhaneler kısa süreliğine yeniden açılmıştır. (Özsoy,1995; s.79).

1897-1914 yılları arasında Talas Amerikan Erkek Okulu'nda gündüzlü ve yatılı olarak eğitim alan öğrenci sayıları şöyledir; (PABCFM, 606/849).

Tablo 2. 1897-1914 yılları arasında Talas Amerikan Erkek Okulu öğrenci sayıları

Eğitim-Öğretim yılı	Gündüzlü Öğrenci Sayısı	Yatılı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Eğitim-Öğretim yılı	Gündüzlü Öğrenci Sayısı	Yatılı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
1897-1898	-	-	50	1906-1907	19	43	62 ¹⁶
1898-1899	20	57	77 ¹⁷	1907-1908	26	44	70 ¹⁸
1899-1900	21	41	62	1908-1909	39	37	76 ¹⁹
1900-1901	-	-	53	1909-1910	71	50	121 ²⁰
1901-1902	-	-	-	1910-1911	61	48	109 ²¹
1902-1903	24	59	83	1911-1912	67	59	126 ²²
1903-1904	-	-	80	1912-1913	71	80	151 ²³
1904-1905	-	-	86 ²⁴	1913-1914	65	98	163 ²⁵

¹⁶ Bu dönemde öğrencilerden alınan ücretlere zam yapılması sebebiyle öğrenci sayısında düşüş gözlenmiştir.

¹⁷ Bu öğrencilerin 15'i Rum, 62'si Ermeni'dir.

¹⁸ Bu dönemde yeni binaya geçilmesi okulun öğrenci sayısında artış olmuştur. Bu 70 öğrencinin 16'sı Rum, 54'ü Ermeni'dir.

¹⁹ Bu öğrencilerin 15'i Rum, 60'ı Ermeni, 1'i Türk'tür.

²⁰ Bu öğrencilerin 50'i yatılı, 71'i gündüzlü olup 12'si Rum, 109'u Ermeni' olup 80'i okulun kolej bölümünde, 41'i ilkokul bölümünde eğitim almıştır.

²¹ Yirmi üç farklı köy ve kasabadan gelen bu öğrencilerin 12'si Rum, 97'si Ermeni'dir.

²² Otuz farklı köy ve kasabadan gelen bu öğrencilerin 3'ü Çerkez, 15'i Rum, 108'i Ermeni olup 3'ü Müslüman, 9'u Ortodoks, 55'i Protestan, 59'u Gregoryen'dir. Ayrıca ilk kez okulun yatılı bölümüne alınan bu üç Müslüman öğrenci, Kırşehir Reji Müdürü'nün oğullarıdır. Ancak bu Müslüman öğrenciler gerek ülkede yaşanan savaş ve siyasi çalkantılar gerekse kilise hizmetlerine katılmaları yönündeki baskılar sebebiyle bir sonraki eğitim döneminde okuldan ayrılmışlardır.

²³ Otuz üç farklı köy ve kasabadan gelen bu öğrencilerin 1'i Amerikalı, 24'ü Rum, 126'sı Ermeni'dir.

1905-1906	21	55	76				
-----------	----	----	----	--	--	--	--

Herhangi bir sayısal veri tespit edemediğimiz dönemlere ait ilgili bölümler boş bırakılmıştır.

3.1.Cumhuriyet Döneminde Talas Amerikan Erkek Okulu'nun Eğitim Sistemi

24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve kapitülasyonların kaldırılmasıyla ülkedeki yabancı okulların sıkı bir denetim altına alınması ve bu okullardaki eğitimin milli ve laik bir nitelik taşıması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1924 ile 1926 yılları arasında kanun ve genelgeler çıkarılmış; bunlara uymayan birçok Amerikan okulu ve diğer misyoner okulları kapatılmıştır. Elmacı, 2013; s.176-178). Bu süreçte Talas Amerikan Erkek Okulu ise Amerikalı eğitimcilerin idaresinde bulunan bir yabancı okul olarak kalmış; fakat misyoner bir okul olma statüsü değiştirilmiştir. Ayrıca 1923'ten sonra Rum ve Ermeni yetim çocukların başka bölgelere gönderilmesiyle okul binası 1925'e kadar boş kalmıştır. (American School For Boys) Tarsus Amerikan Koleji'nde görevli Paul E. Nilson, 1925'te Talas'a gelerek burada orta dereceli bir okul açılması için Milli Eğitim Bakanlığı'na müracaatta bulunmuştur. (Taşkent, 1952; s.4). Bu müracaat "*Ticaret ve Sanat derslerine fazla yer verilmesi*" şartıyla Türk Hükümeti tarafından kabul edilmiş ve 1927'de²⁶ Talas Erkek Okulu'nun 5 yıllık bir eğitim süresi olan orta dereceli bir eğitim kurumu olarak açılmasına izin verilmiştir. 15 Ekim 1928'de ise bu okul 25 öğrenci ile "*Erkek Meslek Ortaokulu*" olarak ikinci defa eğitime açılmış ve faaliyetlerine 8 yıl devam etmiştir. (Bartholomew, 1989; s.180).

1935 yılında okul programında bir değişikliğe gidilerek eğitim süresi bir yılı hazırlık olmak üzere 4 yıla düşürülmüştür. (Büyükkarcı, 2001; s.4). Okulda İngilizce, Türkçe, İşletme ve Ticaret derslerini içeren 4 yıllık bir eğitim program uygulanmış ve Talaslı erkek çocuklara mekanik çizim, atölye matematiği ve bir zanaat (tornacılık, freze makinesi kullanma, dökümcülük, kaynakçılık, marangozluk) öğretilmiştir. Böylece Talas Amerikan Erkek Okulu "*yerel bir sanayi okulu*" statüsünde hizmet vermeye başlamıştır. 1937'de okulun ticaret bölümü kapatılmış (DLIR Arşivi) ve okulda eğitim görmekte olan 50 köy çocuğu Köy Eğitimi Projesi kapsamında hükümet tarafından "*Köy Demirciliği Kursu*"na alınmıştır. (Taşkent, 1952; s.4). Lakin Kayseri ve Pazarören'de iki kursun daha açılması üzerine 1939'da bu kurs kapanmış ve kurstaki öğrenciler oralara nakledilmişlerdir. (Özsoy, 1995; s.80). 1940 yılında ise bu okul, İngilizce öğretim yapan erkek yatılı özel ortaokulu statüsüne girmiştir. (Özmerdivenli, 1996; s.9). 1940'lı yıllarda Bay Nilson okulun, 1914 yılı öncesinde olduğu gibi lise düzeyinde ilkokul sonrası 7 yıl eğitim veren bir kurum statüsüne yükseltilmesi için büyük gayret sarf etmiş; fakat bu teşebbüsleri olumlu bir sonuç getirmemiştir. (Özsoy, 1995; s.81). Bu

²⁴ 18'i Rum, 68'i Ermeni'dir.

²⁵ Bu öğrencilerin 1'i Amerikalı, 2'si Türk, 1'i Çerkez, 20'si Rum, 139'u Ermeni'dir.

²⁶ Cumhuriyet tarihi döneminde bu tarih, okulun ikinci başlangıcı sayılmış ve yıl dönümü olarak kutlanmıştır.

okuldan mezun olanlar lise eğitimlerini genellikle Tarsus Koleji'nde, yüksek öğrenimlerini ise Robert Koleji'nde tamamlamışlardır. (Bartholomew, 1989; s.180).

1950'li yıllara gelindiğinde ise ülke genelinde yalnızca İzmir, Tarsus, Talas ve Üsküdar'daki Amerikan okulları faaliyet vermeye devam edebilmiştir. Bunların haricindeki tüm ABCFM okulları kapanmıştır. (Bartholomew, 1989; s.181). Yıllar geçtikçe Talas Amerikan Erkek Okulu gelişmiş; ünü artmış ve "Eski Okul" binası ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine 1959'da ABCFM'nin, Türk ve Amerikalı hayırseverlerin yardımlarıyla "Yeni Bina" olarak adlandırılan "Shattuck Hall"un inşaatına başlanmış ve bu yeni bina, 1962-1963 döneminde hizmete açılmıştır. (Özmerdivenli, 1996; s.9).

Talas Amerikan Koleji'nin ilkesi (motto) "Kabiliyetli, Akıllı, Sağlıklı ve Duyarlı Bireyler Yetiştirmek" (To Train Hand-Head-Health-Heart)²⁷ dir. Bu mottunun baş harflerinden (4-H) okulun temsili bir simgesi oluşturulmuştur.²⁸(Taşkent, 1952; s.4). Bu simge okulun rozetinde ve ambleminde kullanılmış; hatta okulun duvarları üzerine de çizilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise bu motto Kol-Kafa-Kuvvet-Kalp (4-K) olarak Türkçeleştirilmiştir.

3.2.Talas Amerikan Erkek Okulu'nun Kapanışı

Tarsus Koleji ile yakın ilişki içerisinde faaliyet veren Talas Amerikan Erkek Okulu, 1966-1967 dönemine dek varlık gösterebilmiştir. (Bartholomew, 1989;s.180). Okulun kapanış nedenleri ise şunlardır: (Özsoy, 1991; s.54) ABCFM'nin okula yaptığı mali yardımı kesmesi; öğrencilerden alınan yıllık ücretlerin artırılmaması; eskiyen okul binasında ve tesiste tamir masraflarının artması; okulun iç bölgede yer alması; okulun bulunduğu yöreye fazla miktarda kar yağması; okuldaki derslerin sınırlı olması; okulda görev yapacak idareci ve öğretmen temininde zorluk yaşanması.

1967 yılından itibaren okuldaki öğretmenlerin ve öğrencilerin çoğu Tarsus Amerikan Okulu'na geçmiştir. (Bartholomew, 1989; s.181). 86 yıl hizmet verdikten sonra okul görevini TED Kayseri Koleji'ne bırakmıştır. (Özsoy, 1991; s.55) Okul binası Özel İdare'ye geçmiş ve bir süre TV paket yayın verici merkezi olarak hizmet vermiştir. 1976'dan itibaren Kayseri ili Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından kullanılmış; 1978 yılından itibaren Erciyes Üniversitesi'ne devredilmiş ve üniversitenin Sosyal Tesisleri olarak hizmet vermiştir. (Özsoy, 1991; s.54). Günümüzde son olarak güreş kamp ve eğitim merkezi olarak kullanılmış olan Talas Amerikan Koleji binası, Kayseri

²⁷ Bu ilke aynı zamanda zihinsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerin geliştirilmesini hedef alan bütüncül (holistik) eğitim felsefesinin de temel ilkesidir. Konu ile ilgili bkz. Uludağ, Z. (2009.) "Bütüncül (Holistik) Eğitim Felsefesi Zarureti", Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi, Eğitim Bir Sen yay., Ankara.

²⁸ Ayrıca bu motto Amerika'da 19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında (1890-1900) başlayan 4-H adı verilen bir eğitim programıdır. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan çocukların eğitimi için kullanılmıştır. "Yaparak yaşayarak öğrenme" eğitim felsefesine dayanan bu eğitim projesi okullarda kulüp olarak hayata geçirilmiştir. Daha sonra yaygınlaşmış ve dört yapraklı yonca amblemi ile temsil edilmiştir.

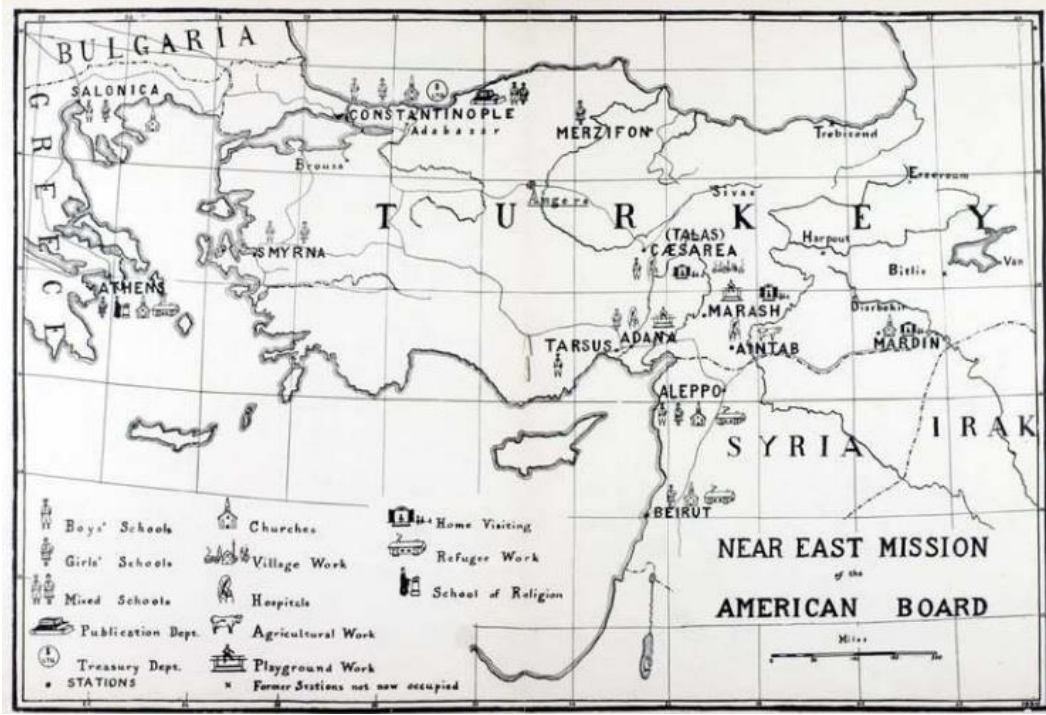
Büyükşehir Belediyesi tarafından devralınmış olup burada hali hazırda bir restorasyon çalışması yürütölmekte ve bu çalışmalar tamamlandıktan sonra binanın eğitim merkezi olarak kullanılması düşünülmektedir.

SONUÇ

Modern devlet ve toplum yapısını oluşturan temel taşlardan biri olan eğitim sistemine Amerikan Board Teşkilatı tarafından nüfuz edilerek emperyalist amaçlar doğrultusunda Osmanlı topraklarında misyonerlik faaliyetleri 1820 yılında başlatılmış ve bu faaliyetler özellikle Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda içinde bulunduğu politik, ekonomik ve sosyal çöküntü nedeniyle vatandaşlarına yeterli eğitim hizmeti götürememiş olması fırsat bilinerek bölgeye hizmet götürmek amacıyla araç olarak kullanılmıştır.

Osmanlı ülkesinde teşkilatlanma sürecini tamamlayan misyonerler, Kayseri-Talas istasyonunda eğitim kuruluşları açarak çalışmalarını “kurumsal” düzeye taşımışlardır. Gerçekleştirdikleri bu çalışmalarını “hizmet” olarak adlandırmaları ve “abilik-ablalık” uygulamaları ise oldukça manidardır. Bu hizmet hareketi ve evangelistik amaçlar doğrultusunda kurulan Talas Amerikan Koleji'nde uygulamalı mesleki eğitim, özel eğitim, uygulamalı öğretmenlik (staj) eğitimleri, ağırlıklı olarak din ve dilbilgisi (İngilizce, Osmanlıca, Türkçe, Ermenice, Rumca ve Fransızca) eğitimi, okulda verilen eğitime takviye amaçlı özel kurs ve seçmeli derslerin verilmesi göze çarpmaktadır. Bu sayede hem Talas'ta misyonerlik ve eğitim faaliyetlerinin etkisi ve başarısı artırılmaya çalışılmış hem de milli kültürel değerlerimiz erozyona uğratarak Amerikan kültürünün inşa edilmesi ve ayrılıkçı fikirlerin topluma aşılması amaçlanmıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında Talas Amerikan Koleji'nin faaliyetleri sekteye uğramış; Kurtuluş Savaşı'nın zaferle neticelenmesi ve sonrasında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle oluşturulan laik ve milli bir devlet yapısı gereğince özellikle yabancı okulların “milli” ve “merkezi” eğitim yapısına bağlı olması için devlet tarafından fazlaca çaba harcanmış ve ABCFM tarafından Talas Amerikan Koleji çatısı altında inişli-çıkışlı bir şekilde sürdürölen eğitim faaliyetleri 1967 yılında son bulmuştur. Neredeyse yüzyıl boyunca hizmet vermiş olan Talas Amerikan Koleji, ABCFM'nin Türkiye'deki en geç kapanan eğitim kurumlarından olma özelliği ile Türk Eğitim Tarihi'nde önemli bir yer teşkil etmiştir.

(Kaynak: The American Board In The Near East, TY) 1925

KAYNAKÇA

- ABCFM The 88th Annual Report of the ABCFM. Boston. 1897-1898.
- ABCFM The 109th Annual Report of the ABCFM. Boston. 1918-1919.
- ABCFM. American Board of Comissioners for Foreign Mission. (BOARD)
- Akgün,S.(1998). Amerikalı Misyonerlerin Ermeni Meselesinde Rolü. *Atatürk Yolu Dergisi*. C. 1, S. 1. 1-12
- American School For Boys. (TY). Talas-Kayseri. Turkey.
- Asiatic Turkey: A Sketch of The Missions of the American Board.(1908). Printed for the American Board. Boston. Massachusetts.
- Bağceci, Y. (2008). Osmanlı Devletinde Amerikan Misyonerlerinin Ermenilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri. *Turkish Studies*. Vol. 3. No. 4. 169-192.
- Bartholomew, A. (1989). A History of Tarsus American School. 1888-1988: The Evolution of A Missionary Institution In Turkey. (Doctorate Thesis), Bryn Mawr College.
- Bartlett, S. C. (1889). Historical Sketch of The Missions of the American Board: Turkey Report. Published by American Board. Boston.
- Büyükkaracı, S. (2001). Amerikan Okulları Üzerine Bir Araştırma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Selçuk Üniversitesi. Sayı 9. 9-52.
- Çabuk, M. (2008). Maraş'ta Misyoner Faaliyetleri ve Misyoner Okulları. Ukde yay. Kahramanmaraş.

- Demir, C. (2008). Kayseri, Niğde, Nevşehir Üçgeninde Amerikan Board'un Eğitim Faaliyetleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Demir, C. (2014). Amerikan Board'un İzmir'deki Faaliyetleri ve İzmir Uluslararası Kolej, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Demir,(2012). Amerikan Board Belgelerine Göre Talas Amerikan Kız ve Erkek Kolejleri. *Turkish Studies*.Volume 7/4. Ankara. 1405-1420.
- DLIR Arşivi. Digital Library For International Research
- Dwight, H. G. O. (1854). Christianity In Turkey: A Narrative of The Protestant Reformation In the Armenian Church. Published by J. Nisbet and Co., London,
- Eddy, D.B. (1913). What Next In Turkey: Glimpses of The American Board's Work In The Near East. The American Board. Boston.
- Elmacı, M.E. (2013). Bir Semt Bir Bina: Nato Binası. Amerikan Koleji'nden Kızıllı Köy Enstitüsü'ne. İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay. İzmir.
- Ertuğrul, H. (2010). Kültürümüzü Etkileyen Okullar: Günümüzde Misyonerlik Faaliyetleri. Nesil Yay. İstanbul.
- Esenkal, E, (2007). Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne.
- Farnsworth, W. A. (1892). Sketch of the Cesarea Station. *The Missionary Herald*, Vol. 88. No.1. Boston. Press of Samuel Usher. 1-2.
- Fensham, F.A & Lyman, M.I. & Humphrey, H. B., (1908). A Modern Crusade In The Turkish Empire. Published by Woman's Board of Missions of the Interior. Chicago.
- Güler,Y. (2005). Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914). *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 6, S. 1. 227-240.
- Gündüz, Ş. & Aydın, M, (2002). Misyonerlik, Hıristiyan Misyonerler, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri. Kaknüs Yay. İstanbul.
- Haydaroğlu, İ.P. (1990). Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara.
- Hopkins, E. W. & Moore, G. F. & Halidi, M. & Ferruh, Ö. (2006). Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik. Örgün Yay. İstanbul.
- Kayseri Ansiklopedisi. Cilt 1. 2.
- Kılıç, R (2006). Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri. *TÜBAR*. XIX/2006 Bahar. 328-337.
- Kocabaşoğlu, U.(1989). Anadolu'daki Amerika (Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları. Arba Yay. İstanbul.
- Mission of ABCFM in Turkey. (1904). Constantinople.
- Ortaylı, İ. (1979). Türk İdare Tarihi. TODAİE Yay. Ankara.

- Öksüz, M. (2010). Osmanlı Topraklarında Hukuki Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları. *History Studies*. C. 2. S. 1. 147-187.
- Özmerdivenli, Y. (1996). Talas Amerikan Koleji (1889–1967). *Kayseri Lisesi Dergisi*. Yıl.3. Sayı.6 . 8-13.
- Özsoy, H. (1991). Dünden Bugüne Talas. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Özsoy, H. (1995). Kayseri'deki Amerikan Misyoner Faaliyetleri ve Talas Amerikan Koleji. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Kayseri.
- Öztürk, A. (2007). Amerikan Board'un Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Osmanlı Devleti'nde Kurduğu Misyonlar. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 23, Kayseri. 63-74.
- PABCFM. Papers of American Board of Comissioners for Foreign Mission,
- Putney, C & Burlin, P.T, (2012). The Role of the American Board In the World: Bicentennial Reflections on the Organization's Missionary Work. 1810–2010. USA.
- Selvi, H. & Demirkol, K. (2012). Osmanlı Devleti'nde Amerika Birleşik Devletleri Vatandaşlarının Hukuku ve Karşılaşılan Bazı Problemler. *History Studies*. Cilt. 4. Özel Sayı. 327-349.
- Sevinç, N. (2002). Osmanlı'dan Günümüze Misyoner Faaliyetler. (Okullar, Kiliseler, Yardım Kuruluşları). Milenyum Yay. İstanbul.
- Sezer, A. (1999). Osmanlı Döneminde Misyonerlik Faaliyetleri. *Osmanlı*. Cilt. 2. Ankara. 181-195.
- Sezer, A. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyete Misyonerlerin Türkiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Ankara. 169-183.
- Stone, F.A. (1984). Academies For Anatolia. University Press of America. New York.
- Stone, F.A.(2011). Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi. Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları. Dergah Yay. İstanbul.
- Strong, W.E. (1910). The Story of The American Board: An Account of The First Hundred Years of The American Board of Commissioners for Missions, The Pilgrim Press, Boston.
- Summary of the Reports of Stations of the Mission of the ABCFM to Western Turkey. (1901), İstanbul.
- Taşkent, E. (1952). The History of Our School. *Banner, Talas American School For Boys*. İst. Marifet Basımevi. 4-8.
- The American School At Talas. *The New York Times*. 24 Kasım 1889,
- The Encyclopedia of Missions. (1904). Second Edition.
- The Gospel In All Lands. (1881). Vol. III. No. 6. Bible House. New York.
- Uludağ, Z. (2009). Bütüncül (Holistik) Eğitim Felsefesi Zarureti. *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi*. Eğitim Bir Sen Yay. Ankara. 45-56.
- WBM. Women Board of Mission.